

Bodhidharma

WU

MAREA TREZIRE

Cuvânt înainte:

DEITARO T. SUZUKI

Traducere, note și comentarii:

RADU DUMA

EDITURA HERALD

București

CUPRINS

INTRODUCERE

Cuvânt înainte	5
Analele maeștrilor și discipolilor din Lanka	21
Bodhidharma sau satoriul adevărului cosmic	37

TRATATELE LUI BODHIDHARMA

Principiile Practicii	45
Dincolo de gândire	51
Despre Trezire	80
Contemplarea minții	93

ANEXA 1

Patriarhul Ch'an Hui Ko (EKA)	139
Despre iluminarea minții (Predică a lui Hui Ko)	143

ANEXA 2

Tratat despre Școala iluminării spontane a Marelui Vehicul	155
Glosar de termeni chinezi	204
Glosar de termeni sanscriți	212
Transmisia Zenului în India	219
Transmisia Zenului în China	220

CUVÂNT ÎNAINTE

Istoria Ch'an-ului¹ începe cu ziua în care Bodhidharma a sosit în China, în anul 520 d.Hr.; venind din îndepărtata Indie, el era purtătorul unui mesaj cu totul special, ce putea fi rezumat în patru puncte:

- O transmitere² specială în afara Scripturilor;

¹ *Ch'an*; termen derivat din sanskritul *dhyāna*, însemnând contemplație. Sub numele de *Zen*, budismul chinez *Ch'an* a fost dus în Japonia, unde a cunoscut o mare popularitate. Pe parcursul cărții, termenii de *Zen* și *Ch'an* vor fi folosiți cu valoare echivalentă.

² Predarea înseamnă propovăduirea *Dharmei* în conformitate cu scripturile. Transmiterea presupune înțelegerea intuitivă a adevărilor descoperite prin experiență nemijlocită, fiind prin urmare independentă de scripturi. În unele cazuri, transmiterea poate avea loc în tăcere, ca atunci când Buddha Gautama a ridicat o floare arătând-o discipolilor săi, la care numai Mahakāśyapa, considerat prin tradiție cel dintâi patriarh indian al Zenului, a surâs în semn că înțelesese.

- O totală libertate în raport cu scrierile și conceptele;
- O comunicare directă de la minte¹ la minte;
- Contemplarea propriei naturi și realizarea stării de Buddha².

Aceste patru aspecte, care descriu principiile învățaturii Zen așa cum aceasta se distinge de doctrinele celorlalte școli budiste deja existente în China, au fost formulate ceva mai târziu, și nu prin mijlocirea *Dharmei*³.

¹ În chineză *shin* sau *hsin* înseamnă deopotrivă minte, gândire și adeseori idee, spirit etc. Termenul este folosit cu valoare echivalentă pentru „inimă” și „centru al ființei” (adică omul real).

² În doctrina mahayanică „Buddha” este adesea sinonim cu Absolutul, Bodhidharma însuși folosind de cele mai multe ori cuvântul în acest sens. Pe parcursul cărții, termenii „starea de Buddha”, „budaitate”, „natura lui Buddha” au valoare echivalentă, diferențele fiind dictate de context.

³ În chineză, *fa*, semnul grafic folosit pentru *Dharma*, poate însemna, de la caz la caz: doctrină, un punct de doctrină, principiu, lege, adevăr, metodă, idee, lucru sau entitate de orice fel. Termenul *dharma* face parte din Triada fundamentală numită *Triratna*, Triplul Giuvaer,

Nu știm cu exactitate cine a fost adevăratul lor autor, din cauza lipsei de informații cu privire la epoca respectivă. Un istoric pe nume Tsung-Kien, care, plasându-se din punctul de vedere al școlii Tien Tai, a scris în 1237 o istorie a budismului intitulată *Adevărata transmisie a Doctrinei Shakya*, le atribuie lui Pu-yuan¹. Probabil că formula aceasta s-a născut în epoca în care Ma-tsu²,

Buddha-Dharma-Sangha. „Sangha reprezintă în sens restrâns comunitatea budistă, iar în sensul cel mai larg umanitatea; Buddha reprezintă elementul transcendent care încarnează față de umanitate și vehiculează în raport cu ea influența Cerului; iar *Dharma*, Legea, este ordinea cosmică în sensul cel mai larg, iar în sens restrâns ceea ce se conformează acesteia în domeniul uman sau, altfel spus, conformitatea cu Natura lucrurilor. Așa cum se sugerează prin termenul de „lege” (legare), *dharma* comportă un element de constrângere, reprezentarea ei plastică fiind o roată cu opt spițe, pe care „Buddha o pune în mișcare” (René Guénon, *Marea Triadă*).

¹ Renumit maestru al școlii Zen care a trăit între anii 748-835 d.Hr. Vezi anexa *Transmisia Zenului în China*.

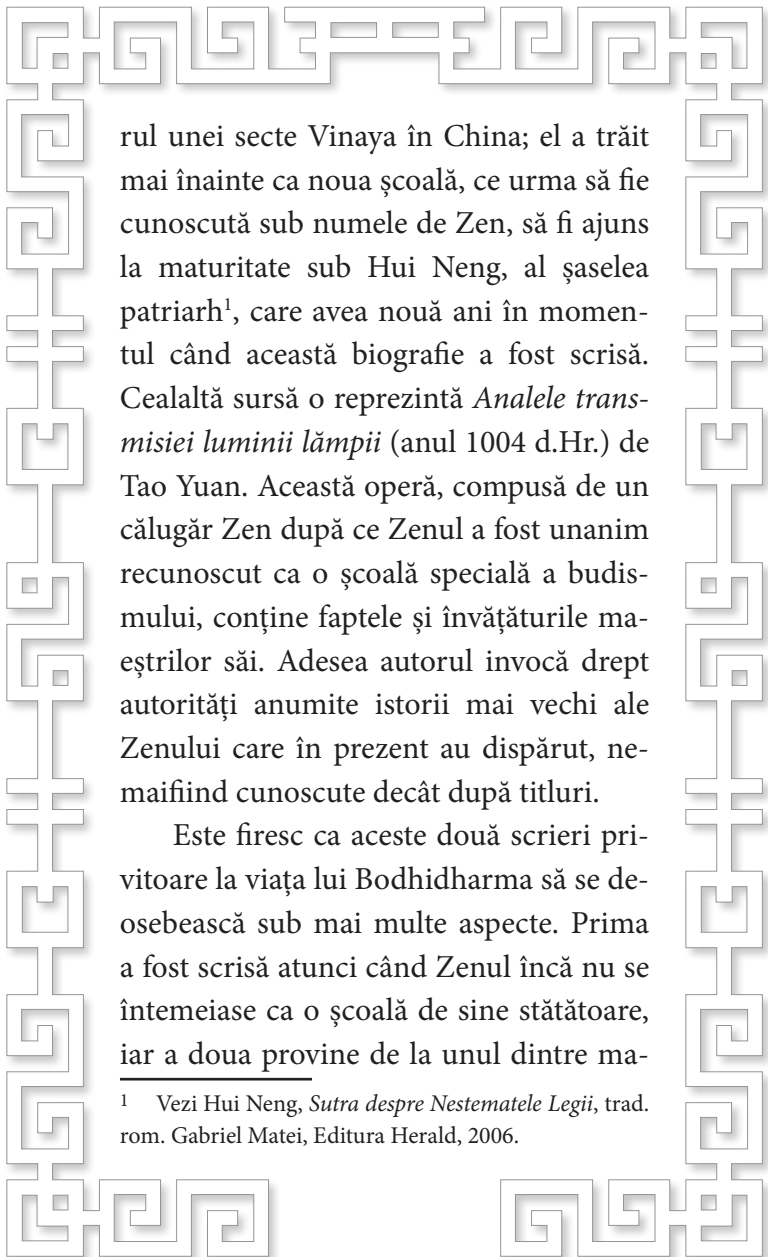
² Mare maestru Zen, discipol al lui Hui-yang care l-a avut ca patriarh pe Hui Neng; Ma-tsu este autorul unei importante *Cronici*.

Hui Hai¹ și Huang Po² au desfășurat o intensă activitate „la apus de râu” și „la sud de lac”. De atunci ele au fost considerate caracteristicile Zenului și Bodhidharma a fost acela care a insuflat acest spirit budiștilor chinezi. Aceștia se dedicaseră în parte filozofiei și în parte practicii contemplației. Ei nu cunoșteau metoda directă a Zenului, care constă în a vedea direct adevărata iluminare și a atinge „starea de Buddha”, fără a trece prin nenumăratele etape pregătitoare prescrise de cărturari.

Ceea ce cunoaștem despre viața lui Bodhidharma se bazează pe două izvoare. Primul, care este cel mai vechi document pe care îl avem despre el, se numește *Viețile marilor călugări* de Tao-Hsiuan, carte scrisă la începutul dinastiei T'ang. Autorul era un bărbat erudit și fondato-

¹ Maestru Zen, discipol al lui Ma-tsu; vezi Hui Hai, *Iluminarea subită*, trad. rom. Stela Tinney, Editura Herald, București, 2002.

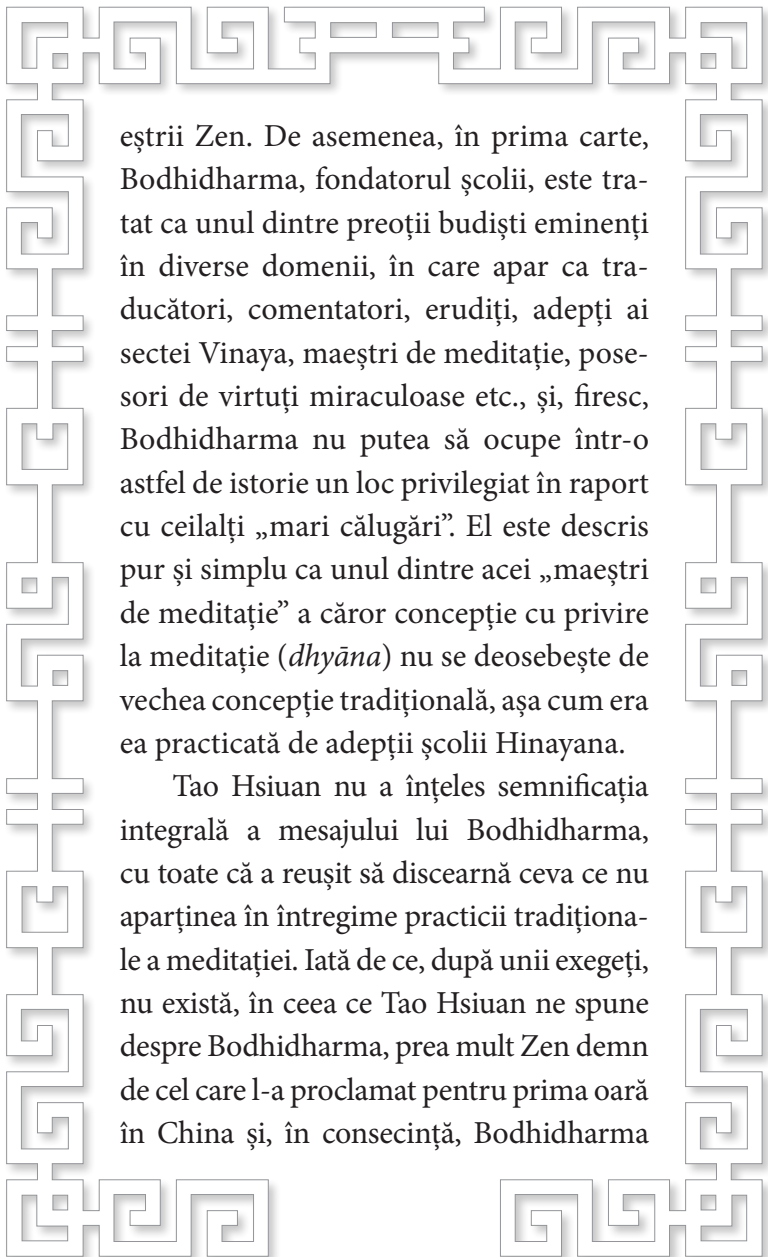
² Maestru Zen, discipol al lui Hui Hai; vezi Huang Po, *Mintea Universală*, trad. rom. Stela Tinney, Editura Herald, București, 2014.

rul unei secte Vinaya în China; el a trăit mai înainte ca noua școală, ce urma să fie cunoscută sub numele de Zen, să fi ajuns la maturitate sub Hui Neng, al șaselea patriarh¹, care avea nouă ani în momentul când această biografie a fost scrisă. Cealaltă sursă o reprezintă *Analele transmisiei luminii lămpii* (anul 1004 d.Hr.) de Tao Yuan. Această operă, compusă de un călugăr Zen după ce Zenul a fost unanim recunoscut ca o școală specială a budismului, conține faptele și învățăturile maștrilor săi. Adesea autorul invocă drept autorități anumite istorii mai vechi ale Zenului care în prezent au dispărut, nemaifiind cunoscute decât după titluri.

Este firesc ca aceste două scrieri privitoare la viața lui Bodhidharma să se deosebească sub mai multe aspecte. Prima a fost scrisă atunci când Zenul încă nu se întemeiase ca o școală de sine stătătoare, iar a doua provine de la unul dintre ma-

¹ Vezi Hui Neng, *Sutra despre Nestematele Legii*, trad. rom. Gabriel Matei, Editura Herald, 2006.

eștrii Zen. De asemenea, în prima carte, Bodhidharma, fondatorul școlii, este tratat ca unul dintre preoții budiști eminenți în diverse domenii, în care apar ca traducători, comentatori, erudiți, adepți ai sectei Vinaya, maeștri de meditație, posesori de virtuți miraculoase etc., și, firesc, Bodhidharma nu putea să ocupe într-o astfel de istorie un loc privilegiat în raport cu ceilalți „mari călugări”. El este descris pur și simplu ca unul dintre acei „maeștri de meditație” a căror concepție cu privire la meditație (*dhyāna*) nu se deosebește de vechea concepție tradițională, așa cum era ea practică de adepții școlii Hinayana.

Tao Hsuan nu a înțeles semnificația integrală a mesajului lui Bodhidharma, cu toate că a reușit să discearnă ceva ce nu aparținea în întregime practicii tradiționale a meditației. Iată de ce, după unii exegeți, nu există, în ceea ce Tao Hsuan ne spune despre Bodhidharma, prea mult Zen demn de cel care l-a proclamat pentru prima oară în China și, în consecință, Bodhidharma

n-ar trebui să fie atât de prețuit după cum pretend adepții școlii de meditație. Însă o astfel de opinie nu face dreptate nici Zenului și nici lui Tao Hsiuan, care n-a avut niciodată ideea să scrie o istorie a Zenului mai înainte ca Zenul să ajungă cunoscut sub acest nume. Tao Hsiuan nu putea să fie un istoric profetic. În orice caz, în vreme ce biografia istorică a lui Tao Hsiuan conține multe referințe despre viața lui Bodhidharma înainte de sosirea acestuia în China, noi suntem îndreptățiți să credem că cea mai mare parte a relatărilor lui Tao Hsiuan reprezintă simplă istorie. Din acest motiv ar trebui să luăm cartea lui Tao Yuan pentru a o completa pe cealaltă.

După Tao Hsiuan, Bodhidharma a lăsat mai multe scrieri sau predici care aparent încă se aflau în circulație în epoca autorului *Vieților marilor călugări*, însă singura scriere autentică a fondatorului Zenului care a ajuns până în zilele noastre este un document foarte scurt, păstrat atât în *Viețile* lui Tao Hsiuan, cât și în *Analele* lui Tao Yuan.

MAREA TREZIRE

BODHIDHARMA SAU SATORIUL ADEVĂRULUI COSMIC

Notă introductivă: Numele Bodhidharma se compune din: *bodhi*, iluminare, satori, și *dharma*, ordinea cosmică, cel mai înalt adevăr al acestei lumi, adevărul cosmic. *Bodhidharma* semnifică, așadar, satoriul adevărului cosmic.

Bodhidharma este foarte cunoscut atât în China, cât și în Japonia. Numeroase păpuși japoneze îl reprezintă și, datorită acestui fapt, el este bine cunoscut de către copii. Și eu, când eram copil, am avut asemenea păpuși mari, roșii, cu partea de jos foarte grea și cu capul gol, astfel încât răsturnate reveneau imediat la poziția ver-

ticală. Bodhidharma este simbolul minții vide și al așezării puternice și ferme.

„Chiar dacă dai greș de șapte ori, exact a opta oară poți să izbândești.” Este un proverb japonez avându-și sursa în istoria lui Bodhidharma. Cazi de șapte ori, iar a opta oară te redresezi și-ți regăsești cu fermitate stabilitatea. Acesta este simbolul practicii. Repeți, repeți cu precizie și, în cele din urmă, reușești.

Se spune că Bodhidharma i-a reunit la curtea imperială chineză pe cei mai renumiți învățați și le-a prezentat învățătura budismului viu. Cu acest prilej, împăratul Wu (502-550), un budist înfocat, i-a spus lui Bodhidharma:

– De când sunt împărat, am construit numeroase temple, am pus să se copieze sutrele și am ajutat nenumărați călugări. Cu siguranță, în viitor voi dobândi merite mari. La ce pot să mă aștept?

– Niciun fel de merit¹, a răspuns Bodhidharma.

¹ Meritul, deși excelent în sine, nu are nimic de a face

- Cum așa? a replicat împăratul.

- Meritele pentru serviciile dumneavoastră sunt neînsemnate în lumea aceasta și vor deveni sursă de noi iluzii și dorințe. Este ca și cum ați urmări o umbră. Deși există, ele nu pot fi ferecate în fapte, se manifestă fără numen.

- Atunci ce înseamnă un merit adevărat? a întrebat împăratul.

- Pura înțelepciune e minunată și desăvârșită în realizarea sa. Substanța ei este vidul, ea este calmă în sine. Astfel de merite nu pot fi cântărite cu măsurile acestei lumi¹.

---

cu Iluminarea. Potrivit doctrinei Zen, faptele virtuozose pot fi săvârșite de adepți, dar nu în vederea dobândirii unor merite și nici ca un mijloc de a atinge Iluminarea. Adeptul trebuie să fie complet detașat de faptă, cât și de fructele acesteia.

¹ Hui-Neng (Eno), al șaselea patriarh Zen, referindu-se la dialogul dintre împăratul Wu și Bodhidharma, spune: „Într-adevăr, toate faptele acestea n-ar duce la dobândirea de merite. Nu puneți la îndoială cuvintele acestui înțelept. Mîntea împăratului Wu se afla sub o impresie greșită și el nu cunoștea învățătura autentică. Fapte precum înălțarea de temple, încuviințarea ordinării noilor călugări, împărțirea de pomeni și întreținerea

– Care este acest sfânt adevăr? a mai întrebat împăratul.

– Vacuitatea totală, dincolo de sfințenie¹, a răspuns patriarhul.

Împăratul a fost foarte impresionat și, privindu-l, l-a întrebat:

– Cine este cel care se află dinaintea mea?

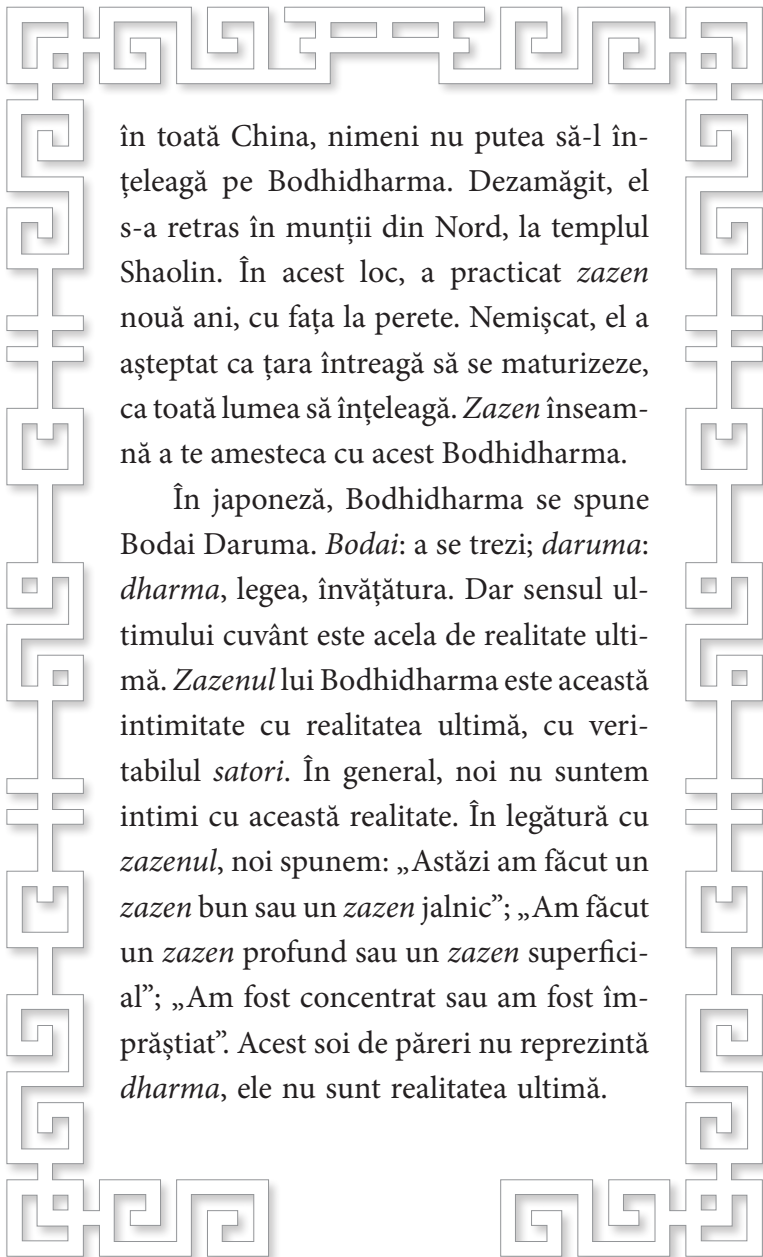
– Neștiutul, a răspuns Bodhidharma.

*

O frază din Zen spune: „*Zazen* înseamnă a te amesteca cu Bodhidharma”. Bodhidharma este personajul care, plecând din India, a dus Zenul în China. Însă împăratul nu l-a înțeles pe Bodhidharma;

ordinului monastic vă vor procura doar fericire, care însă nu trebuie confundată cu meritul. Meritele nu pot fi descoperite decât în Corpul Legii (*Dharmakāya*) și ele n-au nimic în comun cu practicile care aduc fericirea”. (Hui Neng, *Sutra despre Nestematele Legii*, trad. rom. Gabriel Matei, Editura Herald, 2008).

¹ În totala vacuitate nu mai există absolut nimic; ea este dincolo de sfințenie și de sminteală. Nu există nici bine, nici rău, nici ură, nici iubire. Este cerul pur, fără nor, albastru, imens, infinit. Nu există niciun punct de întâlnire, totul e infinit. Aceasta este esența Zenului.

în toată China, nimeni nu putea să-l înțeleagă pe Bodhidharma. Dezamăgit, el s-a retras în munții din Nord, la templul Shaolin. În acest loc, a practicat *zazen* nouă ani, cu fața la perete. Nemișcat, el a așteptat ca țara întreagă să se maturizeze, ca toată lumea să înțeleagă. *Zazen* înseamnă a te amesteca cu acest Bodhidharma.

În japoneză, Bodhidharma se spune Bodai Daruma. *Bodai*: a se trezi; *daruma*: *dharma*, legea, învățătura. Dar sensul ultimului cuvânt este acela de realitate ultimă. *Zazenul* lui Bodhidharma este această intimitate cu realitatea ultimă, cu veritabilul *satori*. În general, noi nu suntem intimi cu această realitate. În legătură cu *zazenul*, noi spunem: „Astăzi am făcut un *zazen* bun sau un *zazen* jalnic”; „Am făcut un *zazen* profund sau un *zazen* superficial”; „Am fost concentrat sau am fost împrăștiat”. Acest soi de păreri nu reprezintă *dharma*, ele nu sunt realitatea ultimă.